

TA'LIMDA PEDAGOGIK MEXANIZMLAR VA ULARNING TURLARI

F.T. Choriyeva

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM katta o'qituvchisi

***Annotatsiya.** Umumiy pedagogik mexanizmlar, o'qituvchilar va murabbiylar tomonidan ta'lim oluvchi jamlanmalarini o'rganish va rivojlantirish maqsadida ishlatiladigan amaliy usullardir. Bu mexanizmlar, ta'lim va o'qitish jarayonlarini tashkil etishda, talabalarni o'rganish va ma'lumotlarni o'qitishda qo'llaniladi.*

***Kalit so'zlar:** Dars boshlanishi va tugashi, O'rganish usullari, Texnologiyalar, Davlat va individlar o'rtasidagi munosabatlar.*

Pedagogik mexanizmlar, ta'lim va o'qitish jarayonlarida ishlatiladigan usullar, texnologiyalar, va tadbirlardir. Ularning maqsadi talabalarning o'rganish jarayonini, tushunarliklarini va bilimlarini rivojlantirishdir.

Umumiy pedagogik mexanizmlar, o'qituvchilar va murabbiylar tomonidan ta'lim oluvchi jamlanmalarini o'rganish va rivojlantirish maqsadida ishlatiladigan amaliy usullardir. Bu mexanizmlar, ta'lim va o'qitish jarayonlarini tashkil etishda, talabalarni o'rganish va ma'lumotlarni o'qitishda qo'llaniladi. Quyidagi bir necha umumiy pedagogik mexanizmlar mavjud:

Dars boshlanishi va tugashi: Darsni tashkil etish, boshlash va tugatish jarayonlarini qo'llash.

O'rganish usullari: Ko'p turlidagi o'rganish usullari, masalan, tushunarliroq bo'lish uchun ko'p ma'lumotni yaratish, amaliy mashg'ulotlar, munozara, maslahat va boshqa usullar.

Texnologiyalar: Ta'lim texnologiyalari va kompyuter dasturlari, ta'limni ko'proq interaktiv va qiziqarli qilish uchun ishlatiladi.

Munozara va ko'rsatish: Talabalar orasidagi munozaralar va guruh faoliyatlarini o'rganishni rag'batlantirish.

Davlat va individlar o'rtasidagi munosabatlar: Davlatning o'rganish tizimi va individlar o'rtasidagi munosabatlar, masalan, o'qituvchilar, talabalar va ota-onalar orasidagi aloqalar.

Ta'lim sifati va baholash: Talabalar va o'qituvchilarning baholash usullari, natijalar haqida ma'lumot birlashmasi.

Amaliyot va mashg'ulotlar: Real hayotda amaliyotlar va mashg'ulotlar orqali o'rganish jarayonlari.

Bu pedagogik mexanizmlar va usullar o'qitish va o'rganish jarayonlarini samarali va tushunarli qilish uchun ishlatiladi. O'rganishning o'zgacha ehtiyojlariga qarab, o'rganish mexanizmlarini tanlash juda muhimdir.

Dars boshlanishi va tugashining tashkil etilishi, o'rganish jarayonining muhim qismlaridan biridir. Bu jarayonning samarali bo'lishi uchun darsni qiziqarli va tashqi e'tibor qozonadigan tarzda boshlash, talabalar orasida motivatsiyani oshirish va darsni tuzatishni o'rganish juda muhimdir.

Dars boshlanishi:

Darsni tashkil etish: O'qituvchi darsning boshlanishi uchun bir mavzu yoki maqsad tanlaydi va darsni tuzatishning harakatlarini belgilaydi.

Taniqlik yaratish: O'qituvchi talabalarni darsga qiziqtirish uchun darsning boshlanishida taniqlik yaratadi, masalan, bir voqealar yoki tushunchalar bilan.

Maqsadlarni ma'lum qilish: O'qituvchi dars boshlanishida talabalar bilan maqsadlarni, o'rganish natijalarini va dars davomida o'tkazishlarni izohlaydi.

Motivatsiya: O'qituvchi talabalarni darsni o'rganishga qiziqtirish uchun motivatsiya oshiruvchi faktorlarni ishlatishi kerak, masalan, dars mavzusi boyicha bir savol yoki masala. Barcha talabalar bilan bog'lanish: O'qituvchi har bir talabani o'rganish jarayoniga jalb qilish, ular bilan bog'lanish, ularning fikrlarini eshitish va savollariga javob bermish uchun vaqtni ajratadi.

Dars Tugashi:

Barchani qaytarish: Dars tugashida o'qituvchi o'rganish jarayonini qaytadan tekshiradi va qiziqishlarni yoki umumiy ma'lumotlarni boshlabi qaytarib beradi.

Muhokama va baholash: Dars tugashida talabalar bilan dars mavzusini baholaydi, ularning fikrlarini eshitib, qo'llab-quvvatlaydi va yaxshi ish ko'rsatganlari uchun taqdir bayon qiladi.

Keyingi dars uchun ta'lim: Dars tugashida keyingi darsda ishlatiladigan materiallarni taqdim etish va birinchi dars bilan bog'liq bo'lgan keyingi darsni boshlash uchun talabalarini tayyorlash.

Dars ma'lumotlari va savollar: Dars tugashida o'qituvchi talabalarga keyingi dars uchun o'qish uchun yordamchi ma'lumotlar, kutubxonalarni va ilovalarni taqdim etadi.

Dars boshlanishi va tugashi, o'rganish jarayonining muhim qismidir va darsni samarali qilish uchun diqqatni jalb qilish, taniqlik yaratish va talabalarni qiziqtirish juda muhimdir.

O'rganish usullari, ta'lim va o'qitish jarayonlarini tashkil etishda ishlatiladigan texnikalar, tadbirlar va usullardir. Bu usullar, talabalar uchun ma'lum bir mavzuni tushunish va o'rganish jarayonini samarali qilishda yordam bera olish maqsadida ishlatiladi. Quyidagi, ba'zi umumiy o'rganish usullari:

Mashg'ulotlar va Amaliyotlar: Talabalar uchun ma'lum bir mavzuni o'rganishda eng samarali usullardan biri amaliyotlar va mashg'ulotlardir. Bu, teoriyani amaliyotlarga aylantirish va talabalarga mustaqil ishlash imkoniyatini beradi.

Tajriba va Ko'rish: O'qituvchi talabalarga o'rganishni o'zlarini tajribalari va ko'rish orqali olishlari uchun imkoniyat yaratishi mumkin. Bu, o'rganishni shaxsiy va tajribaviy qilishga olib keladi.

Taqdimotlar va Darslar: O'qituvchi ma'lum bir mavzuni ta'lim qilishda, talabalar uchun qiziqtirici va tushunarli darslar tuzatishi kerak. Taqdimotlar va darslar, ma'lumotlarni tushunishda va qiziqtirishda yordamchi bo'ladi.

Qaror qilish va muhokama: O'rganish jarayonida talabalar qaror qilishga, masalalar va muhokama qilishga o'rganishni o'rganyapti. Bu, guruh faoliyatlarini va shaxsiy fikrlarni rivojlantirishga yordam bera olish uchun muhimdir.

Internet va Texnologiyalar: Teknologiyalar, ta'lim va o'qitish jarayonlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Internet orqali ma'lumotlarga tez kirish, virtual laboratoriyalar, dars videolari va boshqa texnologiyalardan foydalanish bu usullar orasida kirmaydi.

Maslahat va Guruh ishlari: Guruh ishlari va maslahatlar, talabalar o'rtasidagi aloqani rivojlantirishda va ularga bir-biriga yordam bera olishda yaxshi usullardan biri bo'ladi.

O'zlashtirilgan Ta'lim: O'zlashtirilgan ta'lim, har bir talabani o'rganish usulini uning shaxsiy qobiliyatlariga va xususiyatlarga mos ravishda tanlashda yordam beradi.

Har bir o'qituvchi, mavzuni o'rganish uchun eng samarali usullarni tanlashda va talabalarni qiziqtirishda harakat qiladi. O'rganish usullarini tahlil qilish, mijozlarini tushunish va ularga qiziqish tashlash o'qituvchilar uchun muhimdir.

Pedagogik texnologiyalar, ta'lim va o'qitish jarayonlarini rivojlantirish uchun texnologiyalarni qo'llashni ifodalovchi bir tushunchadir. Bu, o'qituvchilar va o'rganuvchilar uchun ko'proq imkoniyatlar yaratish, o'quvchi qiziqtirish va o'rganishni osonroq, samaraliroq qilish maqsadida qo'llaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Pedagogika . Toxtaxodjayeva M. X. va boshqalar . – Toshkent , fan va texnologiya . 2010.

2. Pedagogikadan amaliy mashqlar va masalalar/ O'quv qo'llanma O' .Asqarova .- Toshkent , Istiqlol , 2005

3. Pedagogik ensiklopediya. I va II jild. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi . Davlat ilmiy nashriyoti – Toshkent, 2012